

SPODNJE ŠKOFIJE – REBER

Gojko Tica

77

Arheologija na avtocestah Slovenije

SPODNJE ŠKOFIJE – REBER

Gojko Tica

⋮ S prispevki: Iva Ciglar, Bine Kramberger

Uredniški odbor

- ∴ Špela Karo, glavna urednica
- ∴ Barbara Nadbath, odgovorna urednica
- ∴ Bojan Djurić, strokovni svetovalec
- ∴ Tomaž Fabec, pomočnik glavne urednice
- ∴ Nives Zupančič, oblikovalka zbirke in likovna urednica
- ∴ Vanja Čelin, tehnična urednica
- ∴ Matija Črešnar, član
- ∴ Milan Sagadin, član
- ∴ Maša Sakara Sučević, članica
- ∴ Katharina Zanier, članica
- ∴ Bernarda Županek, članica

Izdajatelj

- ∴ Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
- ∴ Poljanska cesta 40, SI-1000 Ljubljana

Zanj

- ∴ Jernej Hudolin, generalni direktor

Avtor

- ∴ Gojko Tica
- ∴ Tica Sistem, d.o.o.
- ∴ Planina 45, SI-6232 Planina
- ∴ tica.sistem@gmail.com

Ostala avtorja

- ∴ Iva Ciglar
- ∴ PJP, d.o.o.
- ∴ Trg Alfonza Šarha 1, SI-2310 Slovenska Bistrica
- ∴ iva.ciglar@pjpdoo.com

- ∴ Bine Kramberger
- ∴ Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije,
- ∴ Poljanska cesta 40, SI-1000 Ljubljana
- ∴ bine.kramberger@zvksd.si

Recenzentka

- ∴ Zrinka Mileusnić
- ∴ Inštitut za arheologijo in dediščino,
- ∴ Fakulteta za humanistične študije,
- ∴ Univerza na Primorskem
- ∴ Titov trg 5, SI-6000 Koper

Lektorja

- ∴ Nina Krajnc (slovenščina)
- ∴ Phil Mason (angleščina)

Prevajalka

- ∴ Maja Sužnik

Oblikovanje in prelom

- ∴ Andrejka Likar Kofof

Tehnična priprava publikacije

- ∴ Vanja Čelin

Računalniška obdelava in priprava slik

- ∴ Rok Klasinc, Aleš Brence, Anamari Podergajs,
- ∴ Bine Kramberger, Branko Mušič

Fotografije

- ∴ Milan Marušič, Mateja Ravnik

Geodetska izmera najdišča

- ∴ Akord, d.o.o.
- ∴ Partizanska 14, SI-1000 Ljubljana

Risbe in fotografije predmetov

- ∴ Bine Kramberger

Ljubljana, 2018

Vse edicije zbirke Arheologija na avtocestah Slovenije so brezplačne.

<http://www.zvksd.si/sl/knjiznica/saas-e-knjige>

Vse raziskave je omogočil DARS, d. d.

Vsebina

1		
:	Uvod	5
2		
:	Geografski oris prostora	6
3		
:	Arheološki oris prostora	10
4		
:	Metodologija in potek izkopavanj	11
5		
:	Opis in interpretacija najdišča	14
6		
:	Sklep	22
7		
:	Spodnje Škofije – Reber	23
8		
:	Literatura	24
9		
:	Katalog stratigrafskih enot <i>Bine Kramberger</i>	26
:	9.1 Plasti naravnega nastanka in plasti, v katerih ni bilo arheoloških najdb	26
:	9.2 Plasti z arheološkimi najdbami	26
:	9.3 Strukture	27
10		
:	Katalog arheološkega gradiva <i>Iva Ciglar</i>	29
:	10.1 Rimsko obdobje	30
:	10.2 Zgodnji novi vek	30
:	10.3 Novi vek (20. stoletje)	30
:	10.4 Kovinsko gradivo	32

1 Uvod

Spodnje Škofije – Reber (EŠD 15547)¹ je sistematično raziskano arheološko najdišče na trasi HC Škofije–Sermin. Najdišče je bilo odkrito ob ekstenzivnem arheološkem pregledu (Tica 2003a) in potrjeno z intenzivnim arheološkim pregledom ter z izkopi testnih jarkov (Djurrić, Tica 2003), s čimer so bili izpolnjeni pogoji za zaščitna arheološka izkopavanja na območju takratnih parc. št. 413/1, 413/5, 473/3, 474/5, 474/6 in 474/7, vse k. o. Škofije. Območje raziskav naj bi obsegalo površino 600 m².

Zaščitna izkopavanja, katerih naročnik je bil DARS d.d., je prevzel v izvajanje Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Piran, in jih izvedel v času med 27. 5. 2003 in 13. 6. 2003. V tem času je bilo strojno odstranjenih ok. 180 m³ zemlje, ročno pa izkopanih ok. 334 m³ zemlje, na površini okoli 700 m². Vodja zaščitnih izkopavanj je bil Alfred A. Trenz, njegov namestnik Gojko Tica, strokovno ekipo pa so sestavljali še Jasmina Bajde, Rok Klasinc, Tomi Križanič, Milan Marušič, Boštjan Odar, Daša Pavlovič, Mateja Ravnik, Luka Simončič, Benjamin Štular, Mija Topličanec, Vesna Tratnik in Dejan Zrna.

---

1 Register nepremične kulturne dediščine, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije (<http://rkd.situla.org> [dostop 30. marec 2017]).

2 Geografski oris prostora

Spodnje Škofije so večje obmejno, večinoma obcestno naselje ob glavni cesti Koper–Trst, ob mednarodnem mejnem prehodu z Italijo (sl. 1–4). Naselje stoji na prevalu med Tinjanom na vzhodu in Miljskimi griči na zahodu. Do nedavnega so bile Spodnje Škofije izrazit obmejni kraj z več gostilnami, trgovinami, agencijami in obrtnimi delavnicami; naselje je popolnoma urbanizirano, nekoč pa je bilo to kmečko naselje, kjer so pridelovali zgodnje vrtnine. Pred dobrim stoletjem je kmečka vas zaradi vpliva Trsta popolnoma spremenila sestavo prebivalstva. Večina moških je bila sprva zaposlena v ladjedelnici v bližini Milj, nato v kamnolomu v Elerjih in pozneje v Trstu. Politične in gospodarske razmere so na Obali tudi kasneje, vse do danes, pogojevale selitve in spreminjanje strukture prebivalstva (Repolusk 2001a, 201–207; 2001b, 273–280). Spodnje Škofije so bile šele leta 1954 priključene matični domovini, od leta 1961 pa predstavljajo samostojno naselje. Pred tem so bile del Plavij.²

2 Lokacija najdišča na geografski karti znotraj AC trase, M 1:100 000; vir: Atlas Slovenije, ©Mladinska knjiga Založba, d.o.o.

1 Geografski položaj najdišča Reber na DMR 100; ©GURS.

3 Raziskani del najdišča na trasi HC Škofije–Sermin, M 1:5000; podlaga TTN5, list B202900A in idejni projekt DARS; ©GURS, ©DARS.

2 Za osnovne podatke o Spodnjih Škofijah glej Orožen Adamič, Perko, Kladnik 1997, 282 in Titl 1993, 161.

4 Izsek iz Franciscejskega katastra (Spodnje Škofije); z ovalom je označeno območje arheoloških raziskav; vir: Republika Slovenija, Ministrstvo za kulturo, Register nepremične kulturne dediščine, interaktivna karta (<http://giskd6s.situla.org/giskd/> [dostop 1. april 2017]).

Na okoliških pobočjih Spodnjih Škofij je več zaselkov in enega predstavlja tudi Reber (Orožen Adamič, Perko, Kladnik 1997, 282). Toponim Reber pomeni močno nagnjen svet in je posebej razširjen na flišnem območju, manj pa na krasu. V severozahodni Istri se pogosto pojavlja kot ledinsko ime, kot krajevno ime pa ga srečamo le pri zaselku Reber v Spodnjih Škofijah in Rebar v katastrski občini Svi Sveti (Titl 1998, 24). Spodnje Škofije geografsko sodijo v sredozemski svet jugozahodne Slovenije, pokrajinsko pa v Koprška brda oz. so del Tržaškega zaliva, najbolj severnega dela Jadranskega morja.³

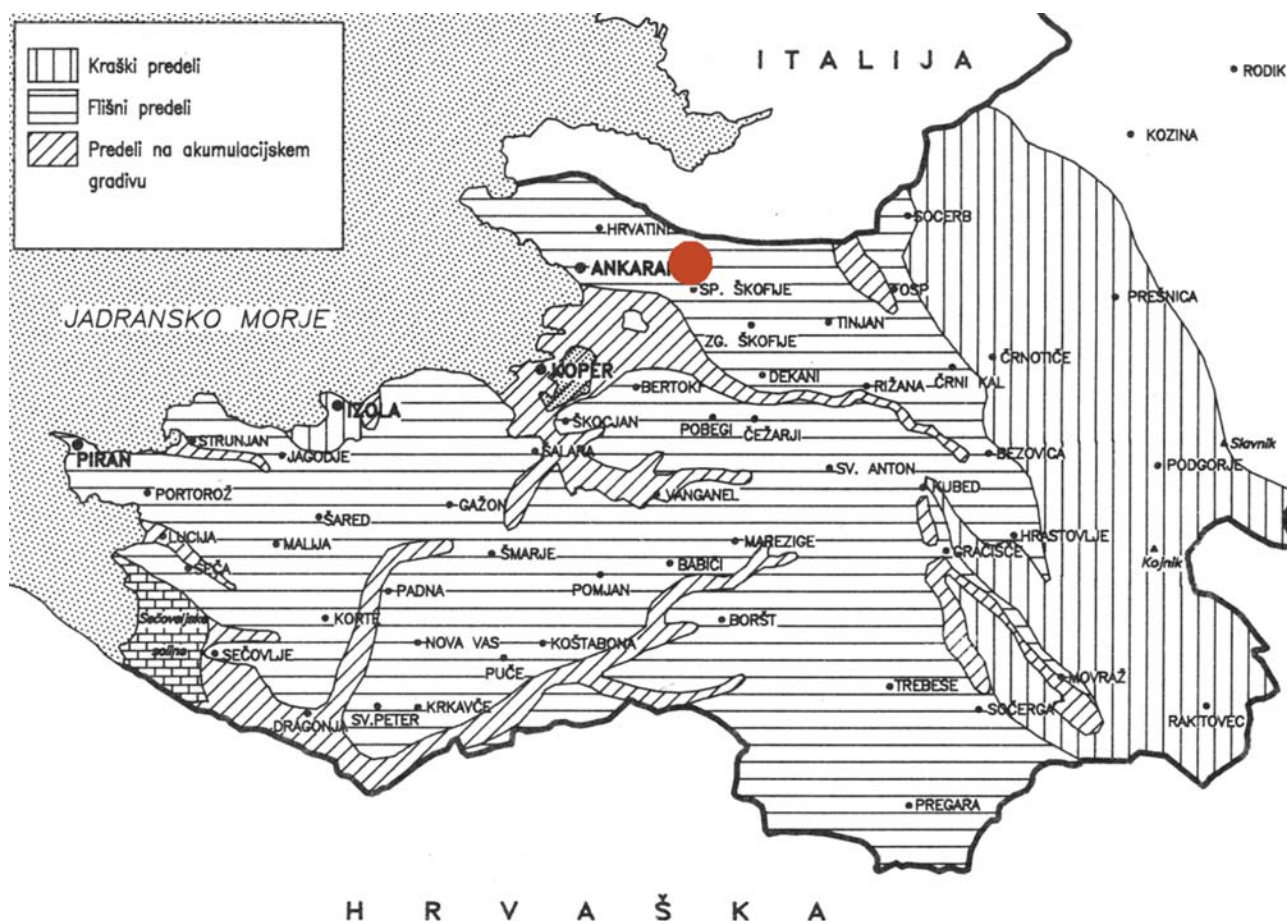
Glavne značilnosti sredozemskega sveta jugozahodne Slovenije so menjava flišnih in apneniških kamenin, razmeroma toplo, submediteransko podnebje, obmorska lega s samostojnimi dejavnostmi, kot so npr. turizem, pomorstvo ter v pridelavo zgodnjih pridelkov in posebnih kultur usmerjeno kmetijstvo, poselitve v tesno zgnetenih gručastih naseljih in ne nazadnje litoralizacija, proces zgoščanja prebivalstva in dejavnosti v ozkem priobalnem pasu (Repolusk 2001a, 194; Černe, Kušar 2012, predvsem 203–208).

Sredozemski svet se od sosednjega dinarskega loči po podnebju, rastju in gospodarstvu, njegova glavna značilnost pa je, da se temperatura najhladnejšega meseca redko spusti

pod ledišče (Repolusk 2001a, 194). Z vidika svetovnih delitev podnebja ima Slovenska Istra, razen najvišjih predelov Slavnika in Čičarije, zmerno toplo podnebje. Obalni pas do nadmorske višine okoli 350 m ima zmerno toplo vlažno podnebje z vročim poletjem, od pravega sredozemskega podnebja pa se loči predvsem po večji namočenosti in bolj enakomerni porazdelitvi padavin čez leto z ne tako izrazito sušo poleti ter po nižjih temperaturah. Ima pa še veliko sredozemskih značilnosti, zato podnebje Slovenske Istre označujemo kot zmerno (omiljeno) sredozemsko oz. submediteransko podnebje. Obalni pas, kjer so povprečne januarske temperature nad 4 °C in julijske nad 22 °C, ima tako imenovano obalno zmerno sredozemsko podnebje, imenovano tudi podnebje oljke (Ogrin *et al.* 2012, 67, 71, 75–76), in čeprav so tudi temperature nižje kot v večini Sredozemlja, ima slovenski sredozemski svet bistveno višje povprečne letne temperature, srednja letna temperatura presega 10 °C, kot ostali deli Slovenije, s tem pa se podaljša vegetacijska doba (Ogrin 1995, 275–281; Repolusk 2001a, 199). V tem delu Slovenije so pomemben pokrajinski dejavnik tudi vetrovi, prevladujeta pa jugo, ki prinaša obilne padavine, in pogostejša burja, ki piha iz vzhodne ali severovzhodne, celinske strani (Orožen Adamič 2001, 286; Repolusk 2001a, 200).⁴

3 Za sredozemski svet jugozahodne Slovenije, Koprška brda in Tržaški zaliv glej Orožen Adamič 2001; Repolusk 2001a; 2001b.

4 Več o vetrovnosti Slovenske Istre v Ogrin 1995, 209–245; Ogrin *et al.* 2012, 77–79.

5 Fizičnogeografske enote Slovenske Istre; vir: Ogrin 1995, sl. 2.

Večina Slovenske Istre, predvsem njen obalni del, obsegajo flišna območja, iz katerih je tudi največji del Koprskih brd (sl. 5). Fliš je sestavljen iz zaporednih sekvenc laporja, peščenjaka z vložki breč, numilitnih breč in apnencev, ki se prepletajo, a ne povsod v enakih razmerjih (Repolusk 2001a, 197; Natek, Repe, Stepišnik 2012, 37–38). Takšno izmenjavo plasti laporja in peščenjaka najdemo tudi v širši okolici najdišča Reber. Površje flišnih pokrajin je nepropustno, zato se je razvil površinski vodni odtok ter od tod nizi grap, dolinic, teras in naplavnih ravnin. Flišna območja imajo deloma značaj hribovja, večinoma pa je pokrajina gričevnata z nadmorskimi višinskimi razlikami med 150 in 400 m (Repolusk 2001a, 197; Natek, Repe, Stepišnik 2012, 40–41). Tako so tudi Koprška brda flišno gričevje, ki ga razčlenjuje dokaj gosto omrežje vodotokov, ki so izoblikovali le nekaj širših dolin in nasuli le majhne obrežne ravnice (Repolusk 2001a, 195). Na flišnem terenu, na severni rebri Škofjiskega sedla pri Spodnjih Škofijah, leži tudi zaselek Reber. Položni in razmeroma široki flišni hrbti so bili ugodni za kmetijsko izrabo in poselitev, zato je tam nastala večina naselij v flišnem delu Slovenske Istre.

Vodotoki (Osapska reka, Rižana, Badaševica, Drnica, Dragonja) so v slovenskem delu Istre razrezali mehke flišne kamnine v hrbte, ki imajo položna temena in strma pobočja ter se v več nivojih znižajo približno v smeri od vzhoda proti zahodu. Med hrbti potekajo ozke in globoke doline rek (Ogrin 1995, 19; Natek, Repe, Stepišnik 2012, 40). Najsevernejši hrbet se je izoblikoval med dolinama Osapske reke in Rižane. Začenja se pri Rožarju in Stepanih, se dvigne v 374 metrov visoki Tinjan, spusti na Škofijsko sedlo in nadaljuje v Miljski polotok, kjer na Kaštelirju doseže najvišjo točko 244 metrov (Ogrin 1995, 19). Pretok večinoma kratkih in malo vodnatih vodotokov na flišu niha skladno s količino padavin; vodotoki so obilni ob padavinah, v sušnih obdobjih pogosto presahnejo. To je prebivalstvu povzročalo pogoste težave pri oskrbi z vodo vse dotlej, dokler je bilo odvisno od zajetja površinskih vod in izvirov, oskrbo pa so mu izboljšale šele kapnice in cisterne ter v zadnjem času gradnja vodovodnega omrežja. Vodnatost vodotokov je precej bolj stalna in obilna, če so izviri povezani s kraško podzemno vodo. Primer tega je tudi Rižana, ki so jo na območjih kraških izvirov tradicionalno izkoriščali za mlinarstvo in žagarstvo. Dejavnosti sta pomembni za razvoj naselij ob takšnih vodotokih (Repolusk 2001a, 198).

Kulturna krajina sredozemskega sveta je med najstarejšimi v Sloveniji; predvsem so pomembne kulturne terase v flišnih gričevjih, t. i. delani kras na zakraselem površju ter antropogeno spreminjanje obale (Repolusk 2001a, 198). Tradicionalne gospodarske dejavnosti Koprskih brd, ki v veliki meri temeljijo na naravnih razmerah, so poljedelstvo, vinogradništvo in sadjarstvo, višji hribovit svet Koprskih brd predstavlja živinorejsko-poljedelsko območje s pašništvom, neposredno ob obali pa je območje z obmorsko gospodarsko usmeritvijo. Nekdaj je bilo zelo pomembno kmetijstvo; gojili so oljke, vinsko trto, posamezne vrste južnega sadja in zgodnjo zelenjavo (Repolusk 2001a, 205).

Agrarna pokrajina je rezultat interakcije med naravnim okoljem in zgodovinskim družbeno-ekonomskim kontekstom ter jo pogojujejo tehnološki načini kmetijstva, raba tal in poselitveni vzorci. Predstavljen fizični potencial je bil v različnih obdobjih različno izkoriščen, zato se današnja raba tal večinoma zelo razlikuje od pretekle rabe tal (Poglajen 2007, 128).

3 Arheološki oris prostora

Čeravno najstarejše najdbe iz Sermina, osamelega griča ob izlivu reke Rižane, ki je od Spodnjih Škofij oddaljen okoli 2 km zračne linije, kažejo, da je bil poseljen že v času prehoda iz srednjega v mlajši neolitik (Snoj 1992, 92), lahko po mnenju Saše Poglajna prazgodovinski poselitveni vzorec v severozahodni Istri bolje opazujemo šele od zgodnje bronaste dobe naprej, ko so se v severnojadranskem prostoru pojavila višinska naselja, imenovana gradišča oz. kaštelirji. Z njihovim pojavom – še posebej so se razširila v srednji bronasti dobi, obstajala pa so do zadnjih stoletij prazgodovine – se je namreč spremenila kulturna krajina, saj je prostor Istre in tudi sosednjega Krasa še danes zaznamovan z monumentalnimi kamnitimi obrambnimi strukturami naselbin in z velikimi kamnitimi gomilami, kamor so pokopavali pripadnike višjega sloja takratne družbe (Poglajen 2007, 31).⁵ Nekaj prazgodovinskih gradišč, nekatera s pripadajočimi grobišči, poznamo tudi iz širše okolice Spodnjih Škofij; npr. Elerji, Kaštelir, Tinjan, Dekanski hrib in Sermin (Stokin 1997, sl. 55, seznam najdišč št. 28, 39, 73, 74 in 79).

Posamezna gradišča so bila poseljena vse do rimskega obdobja, kar kažeta npr. gradišči Elerji in Tinjan. Nadaljevanje življenja na prazgodovinskih lokacijah in gradiščih tudi v rimskem času pa kaže na to, da različne politično-ekonomske spremembe niso v celoti ali takoj spremenile ustaljenih naselitvenih sistemov (Stokin 1997, 144; Poglajen 2007, 48–50). V drugi polovici 1. stoletja pr. n. št. so se ob slovenski obali že pojavile nove rimske naselbine, ki so oblikovale tipično razpršeno poselitev rimskega podeželja (Poglajen 2007, 51), še bolj pa se je sistem poselitve prostorsko spremenil v 1. stoletju n. št., kar se kaže npr. v najdiščih ob obali okoli Ankarana in Kopro ter v nižinskem svetu. Večina novonastalih naselbinskih sklopov je bila locirana v nižinskem delu priobalnega pasu, v neposredni bližini vodnih virov, na prisojnih legah, na rodovitnih flišnih ravninah, ki verjetno niso bile poraščene z gozdom. Kmetijstvo naj bi se glede na obilnejše pojavljanje peloda žit v slovenskem delu Istre pričelo razvijati šele v rimskem obdobju. Lokacije rimskih najdišč lahko povežemo tudi z ugodno mikroklimo, ekonomsko izrabo prostora in ugodnimi komunikacijami.

Postopen razvoj rimske poselitve je bil odvisen od političnih sprememb, intenzivnejši proces poselitve pa lahko povežemo tudi z ustanovitvijo kolonij *Tergeste* in *Parentium* v drugi polovici 1. stoletja pr. n. št. (Stokin 1997, 144, sl. 56).⁶

V Arheoloških najdiščih Slovenije pod koprsko regijo sicer ni navedeno niti eno arheološko najdišče na območju, ki ga pokriva katastrska občina Škofije (ANSI 1975, 142–147), zato pa je bilo nekaj najdišč odkritih ob času gradnje avtocestnega odseka Klanec–Ankaran oz. hitre ceste Škofije–Sermin. Na lokaciji Valmarin je bil raziskan del stavbnega kompleksa nekdanje pristave koprške škofije iz 16. in 17. stoletja (Cunja 2003), ostala takrat odkrita in raziskana najdišča pa so iz rimskega obdobja. V bližini, jugozahodno od najdišča Spodnje Škofije – Reber, je bilo odkrito najdišče Spodnje Škofije – Kortinca, s skromnimi, verjetno rimskimi arhitekturnimi ostanki in drobnim gradivom iz rimskega obdobja, ki pa je bilo z intenzivnim poljedelstvom in nenadzorovanimi gradnjami od 70. let 20. stoletja v precejšnji meri uničeno (Novšak 2003b; Novšak *et al.* 2017). Južno od Spodnjih Škofij, med Serminom na zahodu in Zgornjimi Škofijami na vzhodu, nedaleč od današnjega spodnjega toka Rižane, je bila ob gradnji avtoceste raziskana podeželska posest, tj. vila rustika iz časa med sredino 1. in sredino 5. stoletja na Školaricah (Novšak 2003c; Sakara Sučević *et al.* 2015; Žerjal 2005; 2008) s pripadajočim grobiščem na Križišču (Novšak 2003a; 2010). Poleg najdišč, raziskanih ob gradnji avtocestnega križa, iz Spodnjih Škofij poznamo na južnem pobočju Miljskih hribov še najdišče *Purissimo* (EŠD 1398)⁷, kjer posamične najdbe, od katerih izstopajo temelji rimskih stavb in mozaiki, nakazujejo rimsko poselitev (Stokin 1997, 146, seznam najdišč št. 6). V bližini najdišča Spodnje Škofije – Reber naj bi potekala tudi v virih izpričana cesta *via Flavia*, ki je povezovala koloniji *Tergeste* in *Pola* (Šašel 1975, 75–77; Poglajen 2007, priloga 31).

⁵ Obširneje o prazgodovinski poselitvi severozahodne Istre v Poglajen 2007, 31–43.

⁶ Obširneje o rimski poselitvi, predvsem podeželja, severozahodne Istre v Poglajen 2007, 44–79.

⁷ Register nepremične kulturne dediščine, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije (<http://rkd.situla.org> [dostop 1. april 2017]).

4 Metodologija in potek izkopavanj

Na območju najdišča Spodnje Škofije – Reber je bilo izvedeno stratigrafsko arheološko izkopavanje. Območje, določeno za arheološke raziskave, je bilo razdeljeno na kvadrante velikosti 5×5 m, ki so bili označeni po sistemu šahovnice. Izhodišče relativnega koordinatnega sistema je bilo postavljeno v točki z Gauss-Krugerjevimi koordinatami $x = 5405820,90$ m in $y = 5348180,43$ m, orientacija relativnega koordinatnega sistema je 33° od severa proti zahodu (približno proti severozahodu; sl. 6), kar pomeni, da izhodišče leži na zahodnem robu vasi Škofije, približno na jugozahodnem robu parc. št. 384/10, k. o. Škofije oz. med profiloma P66 in P72 HC Škofije–Sermin.

Z oznakami sektor 1–4 so bila označena izkopna polja, ki so potekala v smeri jugozahod–severovzhod. Manjša testna izkopna polja, ki so bila v celoti ročno izkopana znotraj kvadrantov velikosti 1×1 m in namen katerih je bil dodatno preveriti morebiten obstoj in ohranjenost arheoloških ostalin tako na najdišču kot tudi v njegovi neposredni okolici, pa so bila označena kot sonde 1–8.

Z izkopavanji se je pričelo v sektorju 1, v liniji kv. IJ 8–IJ 16. Pri tem je bila izbrana metoda strojne odstranitve vrhnje plasti tal, ki so bila močno preoblikovana s kmetijskimi deli. Glede na rezultate predhodnih arheoloških raziskav (Djurić, Tica 2003) je bila vrhnja plast ornice, šlo je za zapuščeno njivo ali vinograd, v širini približno 6 m do globine 30 cm odstranjena strojno. Strojno je bil ob strokovnem nadzoru po režnjih debelih 5 cm odstranjen tudi preostanek premešane plasti, ki je nastala kot posledica obdelovanja zemljišča. Na podoben način je bila plast krovne ornice odstranjena tudi v sektorjih 2, 3 in 4.

Sektor 2 je bil postavljen približno v liniji kvadrantov M in N, sektor 3 pa v liniji kvadrantov O in P. Sektor 4 je bil postavljen v kvadrantih IJ 5, IK 6, KL 7 in KL 8. Tako je bila na površini 814 m^2 izkopana približno polovica celotne površine nekdanjih parc. št. 413/5, 413/6, 473/3, 474/5, 474/6 in 474/7, vse k. o. Škofije.

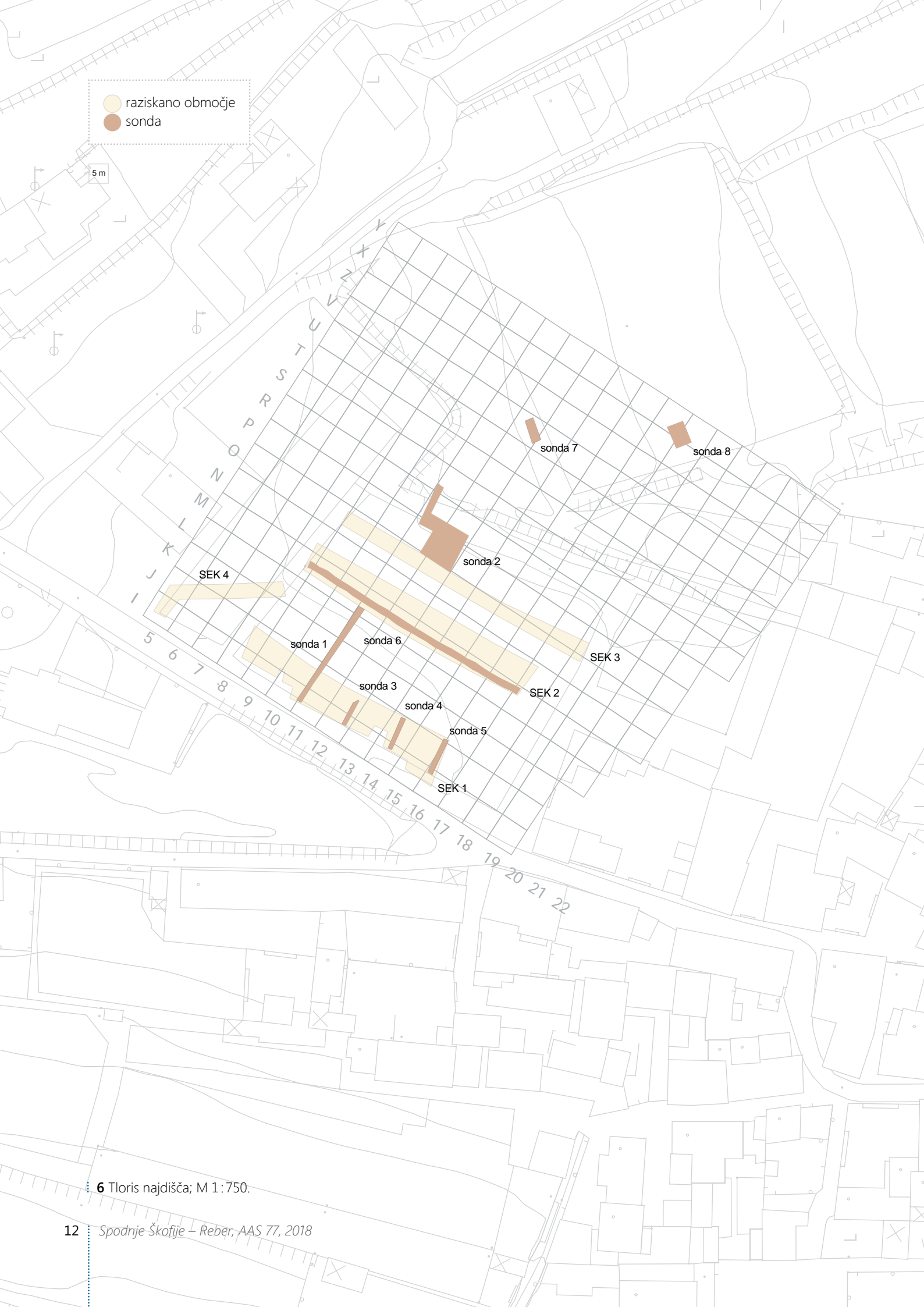
Zaradi indicov o arheoloških strukturah med pregledom neposredne okolice najdišča sta bili ročno izkopani tudi sondi 7 in 8 na parc. št. 408/6, k. o. Škofije.

V sklopu arheološkega pregleda najdišča Reber so bile izvedene tudi geofizikalne raziskave terena (sl. 7, 8). Z metodo kartiranja geoelektrične upornosti so bile ugotovljene potencialne arheološke strukture (sl. 7), zato je bila izkopavalna strategija usmerjena v njihovo preveritev. Vendar je bilo z izkopavanjem ugotovljeno, da območja povišane geoelektrične upornosti kažejo mesta, kjer je plast zemlje nad laporno geološko osnovo debela le okoli 0,3 metra, kot je npr. vidno v delu kv. R11 (sl. 13).⁸ Z metodo magnetometrije je bilo zamejeno območje šibkih magnetnih anomalij (sl. 8). Namen izkopa sektorja 2 je bil preveriti arheološki potencial le-teh. Vendar metoda arheološkega izkopavanja ni dala indicov, ki bi pojasnjevali magnetne anomalije.

Pri pregledu terena pred posegom je bila opazna t. i. napetost terena, kakršna običajno kaže na ohranjene strukture pod površjem. Zato so bile izvedene natančne meritve terena s totalno postajo v mreži 1×1 m, čeravno je bila običajno za tovrstne meritve uporabljena mreža velikosti 5×5 m. Na podlagi meritev je bil izdelan digitalni model višin terena pred arheološkimi izkopavanji (sl. 9). Z obdelavo modela je bila natančno prikazana antropogena struktura.⁹ Vendar se je pri izkopavanju izkazalo, da gre za manjšo teraso, ki je verjetno nastala ob pripravi zemljišča za obdelovanje.

8 Iz profila so razvidni stratigrafski odnosi zemeljskih plasti (SE 1, SE 3, SE 4, SE 5, SE 9 in SE 10) s škarpo (SE 7). Za opise plasti glej poglavje Katalog stratigrafskih enot, str. 25.

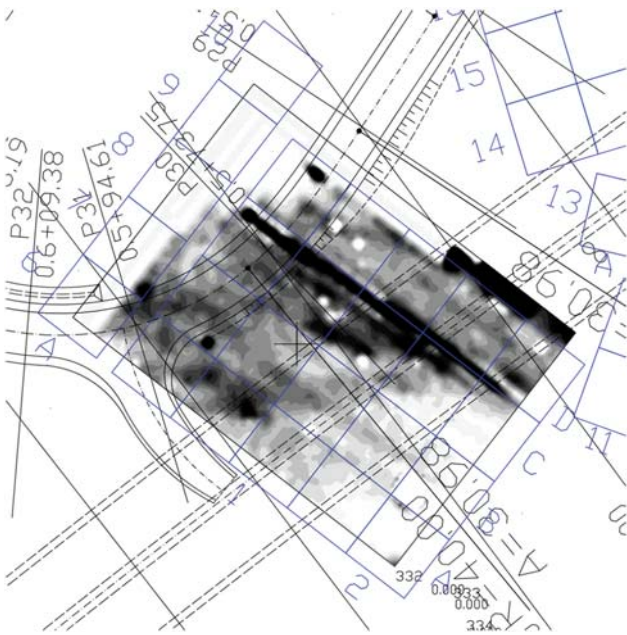
9 Na sliki so glede na koordinati x in y višine (z) 10-krat povečane. Če ne bi bilo povečanja vrednosti višin, potem se na sliki ne bi videle anomalije na terenu, saj gre večinoma za precej položen teren.

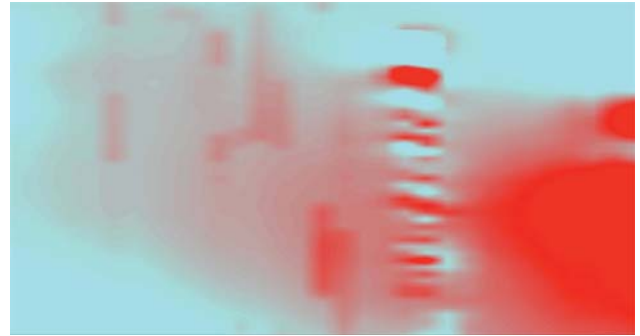
raziskano območje
sonda

5 m

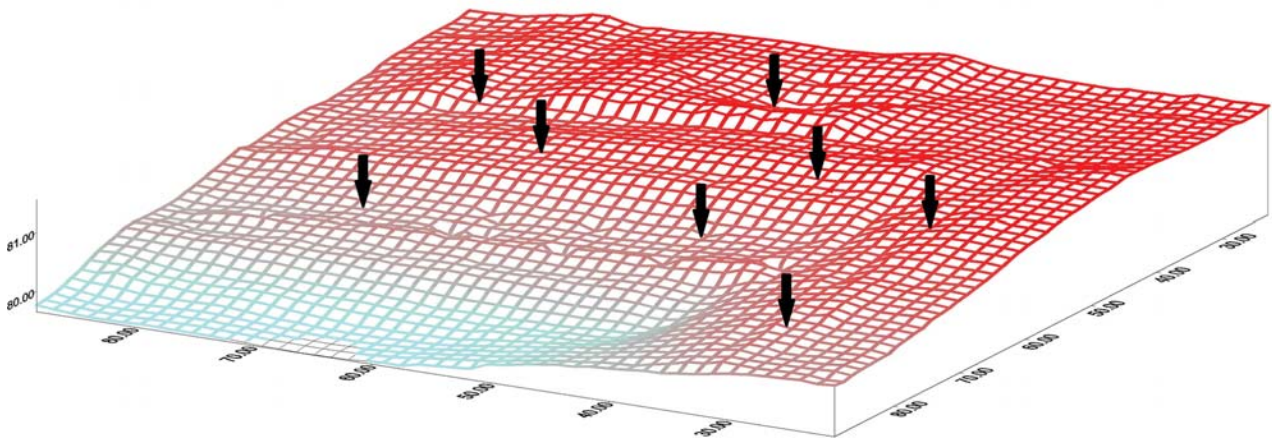
6 Tloris najdišča; M 1 : 750.

7 Rezultat geofizikalnih raziskav; geoelektrična upornost (izdelal B. Mušič).

8 Rezultat geofizikalnih raziskav; magnetometrija (izdelal B. Mušič).

9 Perspektivni pogled na digitalni model višin arheološkega najdišča Spodnje Škofije – Reber pred posegom; prikaz z desetkratno napetostjo višin; črne puščice kažejo robove teras.

5 Opis in interpretacija najdišča

Neposredno pred arheološkimi raziskavami so območje najdišča Reber obsegale travniške in vrtno površine, na delu najdišča pa tudi manjši vinogradi (sl. 10, 11). Po pričevanju domačinov je bila v preteklosti celotna površina namenjena vinogradom (Tica 2003b, 10). Na podlagi Franciscejskega katastra iz prve polovice 19. stoletja pa je razvidno, da sta bili takratni parceli 412 in 413, tj. del, ki je bil arheološko raziskan, uporabljeni za gojenje trte in sadnega drevja. V času arheoloških izkopavanj je bila meja med parcelama 412¹⁰ in 413¹¹ enaka kot v Franciscejskem katastru. V neposrednem sosedstvu najdišča Reber so pred približno dvema stoletjema poleg vinogradov in sadovnjakov obstajale tudi njivske površine in nekoliko severneje travniki (sl. 4). Površine na območju najdišča Reber so torej vsaj zadnji dve stoletji uporabljali v kmetijski namene, kot je mogoče razbrati iz navedenega, predvsem oziroma tudi za vzgajanje vinske trte.

V neposredni okolici najdišča Reber je na prehodu med vrhom in pobočjem vzpetine ena izrazita terasa, na samem vrhu in pobočju pa več manj izrazitih antropogenih teras. Stratigrafija ugotovljenih plasti na arheološkem najdišču Spodnje Škofije – Reber je preprosta (sl. 12–16; glej tudi poglavje Katalog stratigrafskih enot). Matično osnovo je tvoril fliš, ki je bil v vrhnjih delih preperel oz. razpokan, zaradi česar so se v njej pojavljali tako večji kosi peščenjaka in grušča kot tudi meljasta ilovica. Osnova je bila označena kot SE 3 = SE 6 = SE 9. Fliš v neposredni okolici najdišča je sestavljal monotono zaporedje laporovca in peščenjaka, na samem najdišču pa je laporovec prevladoval pred peščenjakom. Kot laporovec je tudi peščenjak izrazito karbonaten, slednji s plastmi, debelimi do 6 cm, prvi večinoma v tanjših plasteh (sl. 12, 13, 15, 17, 18, 21).

Na raziskanem območju sta se poleg matične flišne osnove pojavili še dve plasti, v katerih ni bilo arheoloških najdb.

10 Situacija na terenu pred začetkom arheoloških izkopavanj; pogled proti vzhodu.

10 Parc. št. 408/1 v času izkopavanj.

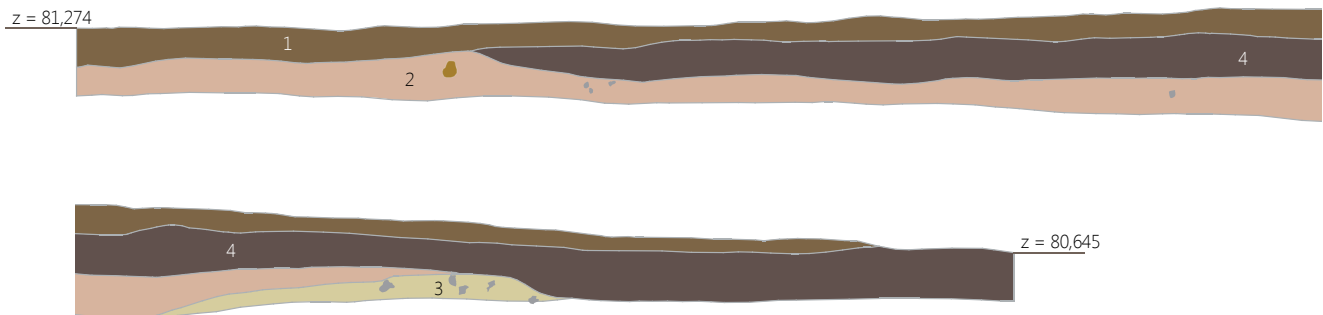
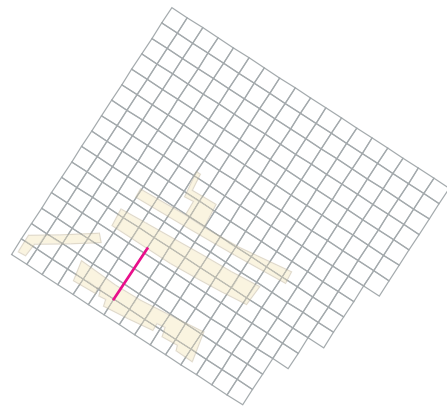
11 Parc. št. 413/2 in 413/5 v času izkopavanj.

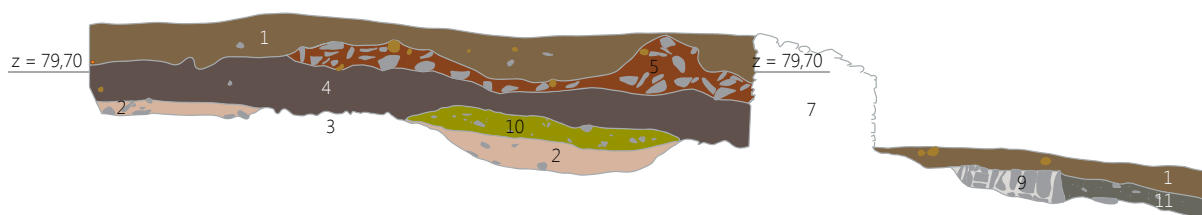
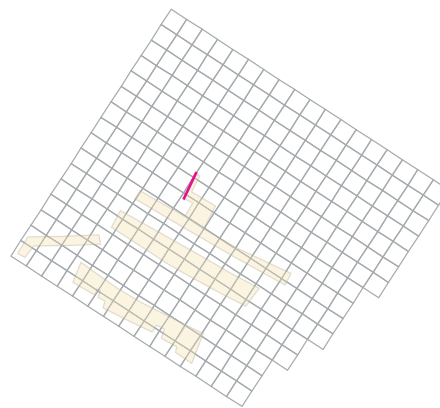
11 Situacija na terenu pred začetkom arheoloških izkopavanj; pogled proti zahodu.

- SE 1 – plast meljaste ilovice (ornica)
- SE 2 – plast peščene ilovice
- SE 4 – plast meljaste ilovice
- SE 3 – flišna matična osnova
- korenine
- kamen

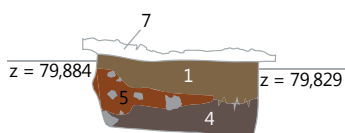
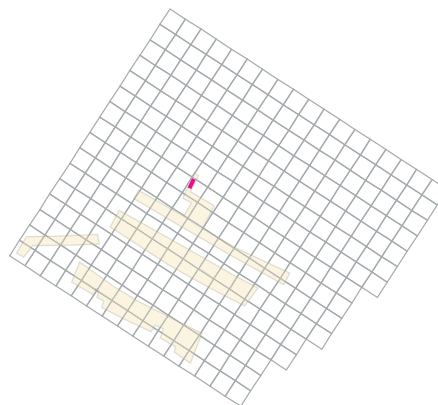
12 Zahodni profil v sondi 1 (P1); M 1:50.

- SE 1 – plast meljaste ilovice (ornica)
- SE 2 – plast peščene ilovice
- SE 4 – plast meljaste ilovice
- SE 5 – ruševina škarpe
- SE 10 – lečasta peščena plast
- SE 11 – plast peščene ilovice
- SE 3 – flišna matična osnova
- SE 7 – škarpa
- SE 9 – flišna matična osnova
- korenine
- opeka
- kamen

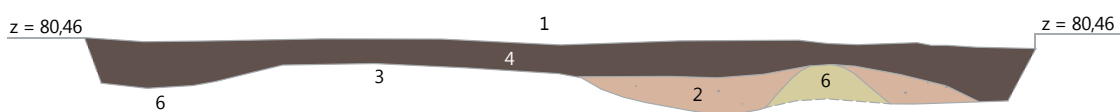
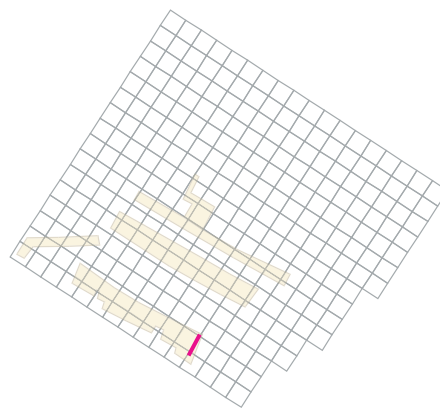
13 Zahodni profil v sondi 2, sektor 3 (P4, P5); M 1:50.

- SE 1 – plast meljaste ilovice (ornica)
- SE 4 – plast meljaste ilovice
- SE 5 – ruševina škarpe
- SE 7 – škarpa
- kamen

14 Profil ob škarpi v sondi 2, sektor 3 (P3); M 1:50.

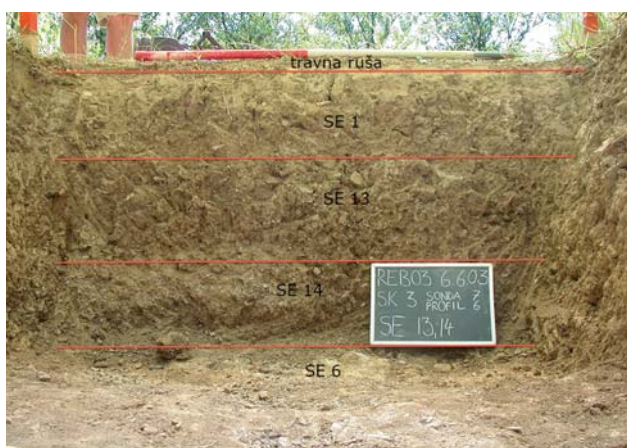
- SE 1 – plast meljaste ilovice (ornica)
- SE 2 – plast peščene ilovice
- SE 4 – plast meljaste ilovice
- SE 3 = SE 6 – flišna matična osnova
- kamen

15 Vzhodni profil v sondi 5, sektor 1 (P9); M 1:50.

17 Tloris sonde 2, sektor 3 s flišno osnovo (SE 3).

16 Vzhodni profil v sondi 7 (P6); pogled proti vzhodu.

18 Sonda 5, sektor 1 s flišno osnovo (SE 6); pogled proti severu.

Lečasto plast (SE 10) v kv. R11, sonda 2, je tvorila temno sivkasto rjava peščena ilovica in posameznimi, do 5 cm velikimi kosi peščenjaka. V sektorju 3 je zahodno od škarpe (SE 7), neposredno nad flišno osnovo in pod ornico, ležala plast, označena kot SE 11, ki je bila po sestavi podobna plasti SE 10 (sl. 13, 22). Toda ker je plast SE 10 ležala nad plastjo antropogenega nastanka (SE 2), za plasti SE 10 in SE 11 ne vemo, ali sta nastali kot posledica naravnih procesov ali pa sta predstavljali nasutje za izravnavo terena, oziroma tega ob izkopavanjih ni bilo mogoče ugotoviti.

Kot antropogene lahko označimo zgornji sloj njivske prsti, tj. ornico (SE 1), spodnje orane plasti, ki so glede na lego na najdišču ali na sestavo označene kot SE 2, SE 4, SE 12 in SE 13 = SE 14, in plast, ki so jo tvorili skoraj oglati kosi peščenjaka velikosti do 15 cm (75 %), pomešani z mehko svetlo olivno rjavo meljasto ilovico, ki je bila označena kot SE 5 (sl. 13, 14, 23). V njej je bilo najdenih tudi nekaj odlomkov novoveške lončenine. Ker je kamenje ležalo neposredno ob škarpi, se zanj domneva, da gre za ruševino škarpe.

Ornico (SE 1), tako je poimenovana vrhnja orana plast, lahko opišemo kot mehko prekoreninjeno plast, ki je segala od travne ruše do globine približno 30 cm (sl. 12–16, 21). V 94 % jo je tvorila svetlo olivno rjava meljasta ilovica, v 6 % pesek in posamezni kamni velikosti do približno 10 cm. Med najdbami so v njej prevladovali odlomki rimske (G1, G5–7) in novoveške lončenine (G10, G12–16, G18, G19, G21), odlomki rimskega in novoveškega gradbenega materiala, najdenih pa je bilo še nekaj odlomkov steklenih posod, železnih predmetov (G24–29), školjki in nekaj živalskih kosti. Plast se je nahajala v vseh sektorjih in sondah in je bila odstranjena strojno. Na celotnem območju najdišča je ornica prekrivala plasti, ki smo jih označili kot spodnje orane plasti, največkrat kot SE 4 (sl. 12–16).

Kot spodnje orane plasti je bilo označenih nekaj plasti, ki so zaradi načina izkopavanja po sektorjih in s sondami, ki niso imele neposrednega stika, označene kot različne stratigrafske enote oz. plasti, ki so se med seboj navkljub podobnosti ločile po teksturi prsti (takšen primer predstavljata plasti SE 2 in SE 4).

19 Stranski pogled na spodnjo rigolano plast (SE 12) v sondi 6, sektor 2; pogled proti severu.

Tako se je na večini izkopnega polja tik nad flišno osnovo pojavila plast drobljive, rahlo gnetljive peščene ilovice, s posamičnimi večjimi kosi peščenjaka (do 20 cm) in karbonatnega peska, ki je bila označena kot SE 2. V sondi 1 (sl. 12, 15) je npr. ležala neposredno pod krovnicima plastema oranih tal, delno neposredno pod vrhno orano plastjo (SE 1), delno pod spodnjo orano plastjo (SE 4). V sektorju 3 je plast, označena kot SE 2, zapolnila manjšo kotanjo v flišni osnovi, pokrivala pa jo je lečasta plast (SE 10) brez arheoloških najdb (sl. 13). V plasti SE 2 so bili odkriti odlomki rimske lončenine, odlomek zgodnjenovoveškega krožnika (G8) in odlomki novoveške lončenine (G11, G20), nekaj železnih predmetov, živalski kosti ter nekaj odlomkov rimskega in novoveškega gradbenega materiala.

Plast SE 4 (debeline med 0,11 in 0,35 m) se je ponekod nahajala tik nad matično flišno osnovo, ponekod pa nad plastjo SE 2, ki ji je bila sicer podobna, ločevali pa sta se predvsem v teksturi prsti, ki je bila v plasti SE 2 rahlo gnetljiva, v SE 4 pa meljasta. Glede na samo lego je SE 4 predstavljala plast mlajšega nastanka kot SE 2 (sl. 12, 15). Plast SE 4 se je pojavljala po celotni površini sek. 1 ter v sek. 3, kv. R11, kjer je bila odkrita pod ruševino škarpe SE 5¹² (sl. 12–15). Bila je olivno rjave barve, slabo gnetljiva in sestavljena iz meljaste ilovice, z nekaj skoraj oglatimi flišnimi kamni in debelozrnatim ter drobozrnatim karbonatnim peskom. V plasti so bili odkriti odlomki rimske (G2) in novoveške lončenine, trije kosi železa, školjka ter nekaj odlomkov živalskih kosti.

Plast SE 12, ki je interpretirana kot plast, ki je nastala pri pripravi zemljišča za obdelovanje zemlje, je bila odkrita v sek. 2, kv. N16, kjer se je nahajala pod SE 4 (sl. 19). Bila je olivno rjave barve in sestavljena iz meljaste ilovice (86 %), debelozrnatnega karbonatnega peska, drobnega karbonatnega

12 Tam je bila prvotno označena kot SE 4.

20 Tloris kamnite škarpe; M 1 : 20.

21 Pogled na del škarpe (SE 7) v kv. R11, z vrhno rigolno plastjo (SE 1) in flišno osnovo (SE 9) v ospredju; pogled proti severu.

peska ter nekaj kamnov vel. od 3 do 10 cm. V njej so bili odkriti odlomki rimske (G3, G4) in novoveške lončenine (G9) ter odlomek stekla (G23).

V sondah 7 in 8 je bila nad flišno osnovo (SE 6 = SE 3) odkrita svetlo olivna plast peščeno meljaste ilovice, ki je vsebovala nekaj odstotkov drobozrnatnega oz. debelozrnatnega karbonatnega peska ter nekaj gruščica in flišnih kamnov, velikosti 3 do 10 cm. Označena je bila kot SE 13 = SE 14 (sl. 16). V njej so bili najdeni dve živalski kosti ter odlomki rimske in novoveške (G17, G22) lončenine. Plast je bila podobna plasti SE 12, zato zanjo predvidevamo podoben nastanek.

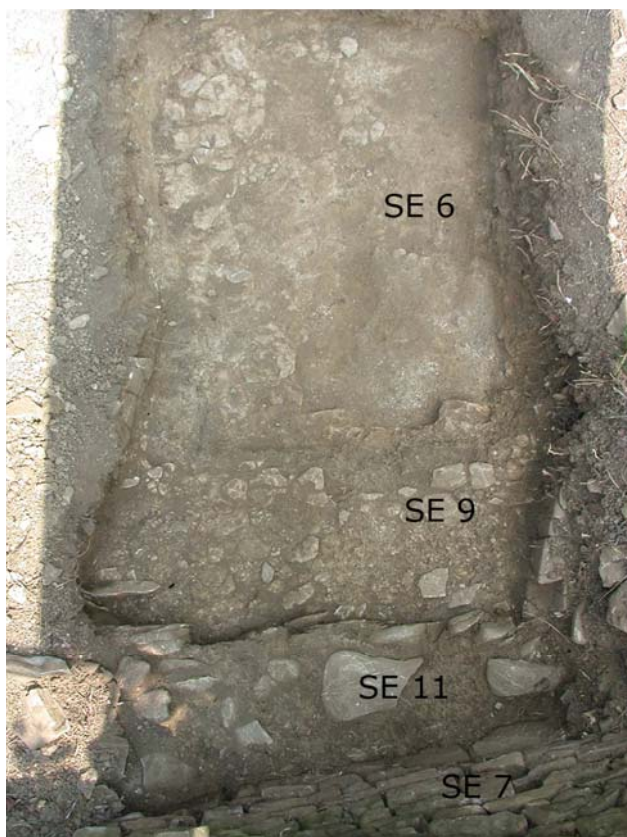
Edino strukturo na območju izkopnega polja je predstavljala suhozidna škarpa, najdena v sek. 3, kv. S11, kjer je segala do samega površja (sl. 6,¹³ 13, 14, 20–24). Njeni ostanki so bili visoki 75 cm, široki 80 cm. Škarpa je bila postavljena na flišno osnovo (SE 9 = SE 3), pravokotnega preseka ter

13 Lega škarpe glede na izkopno polje.

zgrajena v suhozidni tehniki iz lomljencev. Nanjo so se naslanjale vrhnja orana plast (SE 1), spodnja orana plast (SE 4) in njena ruševina (SE 5) (sl. 13, 14). Škarpa je bila grajena natančno na meji med parc. št. 412 in 413 iz Franciscejskega katastra oz. današnjih parc. št. 438/27 (412) in 438/25 (413), le da je bila ob gradnji nove lokalne ceste in ureditvi okolice ob gradnji hitre ceste odstranjena. Meja med navedenima parcelama je potekala (in poteka še danes) v smeri jugovzhod–severozahod. Glede na to, da je bil teren severno od škarpe (parc. št. 412) za okoli 75 cm nižji kot teren južno od nje (parc. št. 413) (sl. 13), lahko domnevamo, da je bila njena gradnja namenjena tudi izravnavi zemljišča oz. pripravi zemljišča za kmetijsko obdelovanje in ne le omejevanju parcel. Sicer špekulativno bi *terminus post quem* za gradnjo škarpe in verjetno urejanje teras za kmetijsko obdelavo predstavljal odlomek prstanaste noge z delom ostenja krožnika t. i. sgraffito keramike (G8). Gre za najstarejšo določljivo novoveško najdbo na najdišču, in sicer za primerek pozne sgraffito keramike, ki je časovno uvrščena v zgodnjenovoveško obdobje, v čas zadnje četrtine 16. in prve četrtine 17. stoletja (Cunja 2004, 118, 180, kat.

392–399). *Terminus ante quem* pa bi lahko predstavljal čas nastanka Franciscejskega katastra v prvi polovici 19. stoletja.

Vrhnja plast meljaste ilovice, ki smo jo označilo kot ornico, je na celotnem najdišču predstavljala recentno obdelovalno površino, v veliki meri sicer že opuščeno. Plasti, ki smo jih označili kot spodnje orane plasti, pa so po našem mnenju nastale zaradi priprave zemljišča za obdelovanje v preteklosti oz. gre za plasti, ki so se obdelovale v preteklosti. Zaradi matične flišne osnove je bilo za pripravo terena, kakršnega poznamo na najdišču Spodnje Škofije – Reber, najbolj primerno t. i. rigolanje, tj. rahljanje tal z globokim prekopavanjem ali oranjem, pri katerem se talni horizonti medsebojno premešajo, tako da spodnji sloji, včasih tudi zgornji del matične podlage, pridejo na površje. Med rigolanje se uvrščajo vsi posegi obdelave tal v globinah več kot 50 cm; po agronomski klasifikaciji t. i. navadno rigolanje seže od 50 do 100 cm globoko. Z rigolanjem se izboljša kakovost prsti ali pa je potrebno za gojenje nekaterih trajnih kultur, npr. vinske trte, sadnega drevja ali kultur z globokim koreninskim sistemom (Kladnik 1999, 206). Za urejanje novih vinogradov so do novejšega časa kopali, tj. rigolali, do 60 cm

22 Tloris severnega dela sonde 2 pod škarpo (SE 7) v kv. R/11 s flišno osnovo (SE 6 in SE 9).

23 Tloris dela sonde 2 v kv. R11 s škarpo (SE 7) in njeno ruševino (SE 5).

24 Območje škarpe (SE 7) in njene okolice pred pričetkom arheoloških izkopavanj; pogled proti severu.

globoko, delo pa so opravljali ročno (Valenčič 1970, 280). V jugozahodni Sloveniji prihaja zaradi urejanja kulturnih teras tudi do velikega premeščanja prsti in matične podlage. Tako zaradi rigolanja kot tudi premeščanja prsti in matične podlage je prsti pogosto primešan precejšen del matične podlage (Ogrin, Plut 2012, 65).¹⁴ Da lahko na najdišču Reber spodnje orane plasti verjetno označimo kot ostanek priprave zemljišča, domnevno za sajenje vinske trte in sadnega drevja oz. kot stare kmetijske površine, kažejo tako prikaz stanja v Franciscejskem katastru kot tudi pričevanja domačinov. Oboje kaže, da so se v preteklosti na obravnavanem območju ljudje verjetno v veliki meri ukvarjali z vinogradništvom in sadjarstvom.¹⁵ Predvsem odnos plasti, ki smo jih označili kot SE 2 in SE 4, pa kaže, da pri urejanju zemljišča ni šlo za enkraten pojav.

14 Za ureditev zemljišča in pripravo tal za vinograd glej tudi Colnarič, Vrabl 1975.

15 V času arheoloških izkopavanj se je sadno drevje nahajalo predvsem ob parcelnih mejah, vseeno pa zanj ne moremo reči, da je šlo takrat za sistematično sadjarstvo (sl. 23, 24). Vsekakor pa so bile parcele, namenjene arheološkim raziskavam, v precejšnji meri že zapuščene oz. je bilo takšno ali drugačno kmetovanje že opuščeno.

6 Sklep

Najdišče Spodnje Škofije – Reber (EŠD 15547) leži na zahodnem robu naselja Spodnje Škofije, na sedlu, čez katero vodi cesta proti Elerjem. Območje je bilo v preteklosti intenzivno obdelovano in, kot kaže, uporabljano predvsem za vinograde, sadovnjake in, vsaj v novejšem času, tudi za vrtove. Obdelava je segala do flišne osnove, marsikje tudi vanjo. Raziskani del najdišča kaže sledove novoveškega preoblikovanja prostora zaradi kmetijskega obdelovanja.

Intenzivni posegi v prostor zaradi obdelovanja zemljišča v zadnjih stoletjih pa bi lahko uničili vse morebitne starejše plasti in strukture antropogenega nastanka. Ob arheoloških raziskavah je bilo namreč najdenega precej, sicer natančneje nedoločljivega gradiva (odlomki lončenine, stekla in gradbenega materiala), ki nedvomno izvira iz časa rimske zasedbe slovenskega dela Istre (G1–7).¹⁶ Tovrstno gradivo se je pojavljalo na celotnem območju arheoloških raziskav, pomešano z novoveškim (tudi zgodnjenovoveškim) in recentnim gradivom znotraj dokaj homogenih plasti (Tica 2003c). Distribucija najdb, odkritih ob arheoloških raziskavah, tudi ne odstopa od distribucije, dokumentirane pri intenzivnih arheoloških pregledih (Djurić, Tica 2003). Nadpovprečna gostota odlomkov različnega rimskodobnega gradiva sicer napeljuje na zaključek, da je bilo območje najdišča Spodnje Škofije – Reber del t. i. rimske kulturne krajine. Toda večinoma gre za manjše odlomke tako lončenine kot tudi gradbenega materiala in stekla, z večinoma zaobljenimi robovi. Ker lega najdb na vzpetini izključuje možnost koluvialnega ali aluvialnega izvora najdb, ne moremo opustiti tudi možnosti dovažanja zemlje za pripravo obdelovalnih kmetijskih površin od drugod.

Vsekakor pa bi na podlagi bližnjih zgoraj navedenih najdišč iz rimskega obdobja in bližine rimske ceste, ki je povezovala koloniji *Tergeste* in *Pola*, lahko domnevali neke vrste rimsko poselitev ali delovanje človeka v rimskem obdobju tudi na najdišču Spodnje Škofije – Reber, toda glede na rezultate arheoloških raziskav nič več kot to.

---

16 Za prisotnost rimskodobnega gradiva v različnih plasteh glej tudi Katalog stratigrafskih enot.

7 Spodnje Škofije – Reber

The site of Spodnje Škofije – Reber (EŠD 15547) is located at the western edge of Spodnje Škofije. It is located on the pass, which is crossed by the road to Elerji. The area was subject to intensive cultivation in the past and was largely occupied by vineyards, orchards in the past, and also by gardens more recently. The ploughing reached the surface of the flysch bedrock and in many places beyond. The excavated part of the site bears the marks of modern spatial transformation related to agricultural practices.

Intensive spatial interventions due to agricultural practices in recent centuries might potentially have destroyed any earlier layers and structures of anthropogenic origin. This is borne out by the discovery of a considerable amount of poorly preserved material (pottery, glass, and building material) during the archaeological excavations, which undoubtedly originates from the period of the Roman occupation of the Slovenian part of Istria (G1–7).¹⁷ This material was present, mixed with modern (including Early Modern) and recent material within fairly homogenous layers, throughout the excavated area (Tica 2003c). The finds distribution from the archaeological excavations does not differ from that documented during intensive archaeological field survey (Džurić, Tica 2003). The above-average density of varied types of Roman material leads to the conclusion that the area of the Spodnje Škofije – Reber site was part of the so-called Roman cultural landscape. This material largely comprises smaller fragments of pottery, building material and glass, most of which have rounded edges. The location of the finds on a hill rules out the possibility of colluvial or alluvial origin, but it is not possible to exclude the possibility that the soil for the preparation of arable land was brought here from elsewhere.

However, due to presence of other Roman sites and the Tergeste-Pola Roman road in the vicinity it is possible to posit the existence, of some form of Roman settlement or other human activity on the Spodnje Škofije – Reber site in the Roman period. However the nature of results of the archaeological fieldwork does not permit more precise conclusions.

---

¹⁷ For the presence of Roman material in various layers, see the catalogue of stratigraphic units.

- ANSI 1975, *Arheološka najdišča Slovenije*. – Ljubljana.
- COLNARIČ, J. in S. VRABL 1975, Ureditev zemljišča in priprava tal za vinograd. – *Vinogradništvo. Moj vrt, moje veselje* (www.savel-hobi.net/leksikon/htm/trta/htmlt/ureditev.htm#dol. [dostop 28. mar. 2017]).
- CUNJA, R. 2003, Valmarin pri Sp. Škofijah. – V: D. Prešeren (ur.), *Zemlja pod vašimi nogami. Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih*, Ljubljana, 269–270.
- CUNJA, R. 2004, Zbirka / Collezione Gajšek. – V: M. Guštin (ur.), *Srednjeveška in novoveška keramika iz Pirana in Svetega Ivana / Ceramiche medievali e postmedievali da Pirano e San Giovanni / Srednjovjekovna i novovjekovna keramika iz Pirana i Svetog Ivana*, Annales Mediterranea, Koper.
- ČERNE, A. in S. KUŠAR 2012, Regionalni razvoj Obalno-kraške statistične regije in ocena stopnje litoralizacije. – V: D. Ogrin (ur.), *Geografija stika Slovenske Istre in Tržaškega zaliva*, GeograFF 12, Ljubljana, 193–218.
- DJURIČ, B. in G. TICA 2003, *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Spodnje Škofije – Reber*. – Ljubljana (neobjavljeno poročilo).
- HORVAT, M. 1999, *Keramika. Tehnologija keramike, tipologija lončenine, keramični arhiv*. – Razprave Filozofske fakultete, Ljubljana.
- KLADNIK, D. 1999, *Leksikon geografije podeželja*. – Ljubljana.
- NATEK, K., B. REPE in U. STEPIŠNIK 2012, Geomorfološke značilnosti morskega dna, obale in zaledja. – V: D. Ogrin (ur.), *Geografija stika Slovenske Istre in Tržaškega zaliva*, GeograFF 12, Ljubljana, 37–48.
- NOVŠAK, M. 2003a, Križišče pri Sp. Škofijah. – V: D. Prešeren (ur.), *Zemlja pod vašimi nogami. Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih*, Ljubljana, 165–166.
- NOVŠAK, M. 2003b, Spodnje Škofije – Kortinca. – V: D. Prešeren (ur.), *Zemlja pod vašimi nogami. Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih*, Ljubljana, 244–245.
- NOVŠAK, M. 2003c, Školarice pri Sp. Škofijah. – V: D. Prešeren (ur.), *Zemlja pod vašimi nogami. Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih*, Ljubljana, 258–259.
- NOVŠAK, M. 2010, *Školarice – rimsko grobišče; Križišče pri Spodnjih Škofijah*. – Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana.
- NOVŠAK, M., R. URANKAR, J. KRAJŠEK in B. ROZMAN 2017, *Kortinca – Spodnje Škofije*. – AAS 76, Ljubljana.
- OGRIN, D. 1995, *Podnebje slovenske Istre*. – Knjižnica Annales 11, Koper.
- OGRIN, D. in D. PLUT 2012, *Aplikativna fizična geografija Slovenije*. – Ljubljana.
- OGRIN, D., M. VYSOUDIL, I. MRAK in M. OGRIN 2012, Splošne in lokalne podnebne poteze. – V: D. Ogrin (ur.), *Geografija stika Slovenske Istre in Tržaškega zaliva*, GeograFF 12, Ljubljana, 67–86.
- OROŽEN ADAMIČ, M. 2001, Tržaški zaliv. – V: D. Perko in M. Oražen Adamič (ur.), *Slovenija, pokrajine in ljudje*, Ljubljana, 282–291.
- OROŽEN ADAMIČ, M., D. PERKO in D. KLADNIK 1997, *Priročni krajevni leksikon Slovenije*. – Ljubljana.
- POGLAJEN, S. 2007, *Geografski informacijski sistemi v študijah rimskega podeželja: primer severozahodne Istre*. – Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana.
- REPOLUSK, P. 2001a, Sredozemski svet. – V: D. Perko in M. Oražen Adamič (ur.), *Slovenija, pokrajine in ljudje*, Ljubljana, 194–207.
- REPOLUSK, P. 2001b, Koprsko brdo. – V: D. Perko in M. Oražen Adamič (ur.), *Slovenija, pokrajine in ljudje*, Ljubljana, 268–280.
- SAKARA SUČEVIČ, M., T. ŽERJAL, M. BIZJAK in L. GARDINA 2015, *Vsak košček šteje. Školarice. Od arheološkega artefakta do muzealije. / Pezzo per pezzo. Scoladizzi. Musealizzazione dell'oggetto archeologico*. – Koper.
- SNOJ, D. 1992, Sermin. – *Varstvo spomenikov* 34, Ljubljana, 91–105.
- STOKIN, M. 1997, Razširjenost arheoloških najdišč v zaledju Sermina. – V: J. Horvat (ur.), *Sermin. Prazgodovinska in zgodnjerska naselbina v severozahodni Istri / Sermin. A Prehistoric and Early Roman Settlement in Northwestern Istria*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 3, Ljubljana, 140–150.
- ŠAŠEL, J. 1975, Rimske ceste v Sloveniji (*viae publicae*). – V: *Arheološka najdišča Slovenije*, Ljubljana, 74–88.
- TICA, G. 2003a, *Poročilo o rezultatih ekstenzivnega arheološkega pregleda na trasi HC Škofije–Sermin*. – Ljubljana (neobjavljeno poročilo).
- TICA, G. 2003b, *Poročilo o arheoloških raziskavah na lokaciji Reber*. – Ljubljana (neobjavljeno poročilo).
- TICA, G. 2003c, Spodnje Škofije – Reber. – V: D. Prešeren (ur.), *Zemlja pod vašimi nogami. Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih*, Ljubljana, 246.

TITL, J. 1993, *Primorje Kras A – Ž. Priročnik za popotnika in poslovnega človeka*. – Murska Sobota.

TITL, J. 1998, *Geografska imena v severozahodni Istri*. – Knjižnica Annales 18, Koper.

VALENČIČ, V. 1970, Vinogradništvo. – V: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih panog. I. zvezek. Agrarno gospodarstvo*, Ljubljana, 279–308.

ŽERJAL, T. 2005, Sigilata s Školaric pri Spodnjih Škofijah. Trgovina s sigilatnim posodjem v severni Istri v 1. in 2. stoletju. – *Arheološki vestnik* 56, 263–292.

ŽERJAL, T. 2008, *Rimska vila rustika v luči drobnih najdb: primer najdišča Školarice pri Spodnjih Škofijah*. – Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana.

9 Katalog stratigrafskih enot

Bine Kramberger

V katalogu predstavljamo stratigrafske enote naravnega in antropogenega nastanka, ki so bile raziskane na najdišču Spodnje Škofije – Reber, kjer so bile odkrite najdbe iz rimskega obdobja, poznega srednjega veka in novega veka.

Okrajšave

sek.	sektor
kv.	kvadrant
SE	stratigrafska enota
vel.	velikost
gl.	globina
db.	debelina
v.	višina
š.	širina
odl.	odlomek

9.1 Plasti naravnega nastanka in plasti, v katerih ni bilo arheoloških najdb

SE 3 = SE 6 = SE 9 – matična osnova (sl. 12, 13, 15–18, 22, 23)

Plasti SE 3 = SE 6 = SE 9 predstavljajo skalnato matično osnovo. Ta je rumeno-sive barve, sestavljajo pa jo oglati kamni fliša (80 %), grobozrnati (2 %) in drobnozrnati (1 %) oglati karbonatni pesek ter meljasta ilovica (17 %). Odkrita je bila po celotni površini raziskanega območja.

SE 10 – lečasta peščena plast (sl. 13)

Odkrita je bila v sek. 3, kv. R11, kjer se je nahajala pod SE 4 in nad SE 2 (db. do 0,16 m). Tvorila jo je temno sivkasto rjava peščena ilovica (70 %), 25 % debelozrnatega karbonatnega peska, 5 % drobnega karbonatnega peska in posamezni kamni, veliki do 5 cm.

SE 11 – plast peščene ilovice (sl. 13, 22)

Odkrita je bila tik nad matično podlago v sek. 3, kv. S11 (db. med 0,11 in 0,20 m). Sestavljena je bila iz temno sivkasto rjave mehke peščene ilovice (70 %), 25 % debelozrnatega karbonatnega peska, 5 % drobnega gruščja in posameznih kamnov, velikih do 3 cm.

9.2 Plasti z arheološkimi najdbami

SE 1 – plast meljaste ilovice (sl. 12–16, 21)

Gre za svetlo olivno rjavo, mehko prekoreninjeno plast, ki je segala od travne ruše do globine približno 0,30 m. V 94 % jo je sestavljala meljasta ilovica, v 6 % pesek in posamezni kosi peščenjaka velikosti do približno 10 cm. V njej so prevladovali rimske (57 odl.) in novoveške keramične najdbe (19 odl.), najdenih pa je bilo tudi 5 odl. steklenih posod, 11 odl. železnih predmetov, 2 školjki, 6 živalskih kosti ter precej odl. rimskega in novoveškega gradbenega materiala (odl. različnih opek). Plast se je nahajala v vseh sektorjih in sondah in je bila odstranjena strojno.

SE 2 – plast peščene ilovice (sl. 12, 13, 15)

Plast SE 2 se je ponekod nahajala tik pod plastjo ornice, označeno kot SE 1, kar se lahko vidi na zahodnem preseku (P1) v sondi 1 (sl. 10). V sek. 1 in 3 se je SE 2 nahajala pod lečasto peščeno plastjo (SE 10) in plastjo SE 4 (db. do 0,10 m). Bila je nekoliko prekoreninjena, sicer pa podobne barve in sestave kot plast SE 11, a z nekoliko manj peska: svetlo olivno rjave barve, iz drobljive, rahlo gnetljive peščene ilovice (87 %), s posamičnimi velikimi kamni (vel. do 20 cm) ter iz debelozrnatega (8 %) in drobnozrnatega (5 %), večinoma karbonatnega peska. V plasti so bili odkriti odlomki rimske (13 odl.), zgodnjenovoveške (1 odl.) in novoveške lončenine (8 odl.), 4 kosi železa, 4 živalski kosti ter nekaj rimskega in novoveškega gradbenega materiala.

SE 4 – plast meljaste ilovice (sl. 12–15)

Plast SE 4 (db. med 0,11 in 0,35 m) se je nahajala tik nad skalnato matično osnovo, in sicer po celotni površini sek. 1 ter v sek. 3, kv. R11, kjer je bila odkrita pod ruševino recentne škarpe SE 5.18. Bila je olivno rjave barve, slabo gnetljiva in sestavljena iz meljaste ilovice (91 %), s posamičnimi velikimi kamni (vel. do 20 cm), debelozrnatega (2 %) ter drobnozrnatega (1 %) karbonatnega peska. V plasti so bili odkriti odlomki rimske (13 odl.) in novoveške lončenine (5 odl.), 3 kosi železa, školjka ter 4 živalske kosti.

SE 12 – plast meljaste ilovice (sl. 19)

Plast SE 12 je bila odkrita v sek. 2, kv. N16, kjer se je nahajala pod SE 4. Bila je olivno rjave barve in sestavljena iz meljaste ilovice (86 %), 5 % debelozrnatega karbonatnega peska, 3 % drobnega karbonatnega peska, 2 % kamnov, velikih do 3 cm, 1 % srednje velikih in 3 % velikih karbonatnih kamnov, velikih

18 Tam je bila prvotno označena kot SE 4.

do 10 cm. V njej so bili odkriti odlomki rimske (7 odl.) in novoveške lončenine (3 odl.) ter odl. stekla.

SE 13 = SE 14 – plast peščeno-meljaste ilovice (sl. 16)

Odkrita je bila nad skalnato matično osnovo SE 6 = SE 3 v sondah 7 in 8 (db. med okoli 35 in 65 cm). Bila je precej podobna plasti SE 12 in je verjetno nastala na enak način. Sestavljena je bila namreč iz svetlo olivno zelene peščeno-meljaste ilovice (86 %), 3 % debeložrnatega karbonatnega peska, 5 % drobnožrnatega karbonatnega peska, 3 % grušča in 3 % flišnih kamnov, velikih 3 do 10 cm. V njej so bili odkriti živalski kosti ter odl. rimske (10 odl.) in novoveške (6 odl.) lončenine.

SE 5 – plast kamenja (sl. 13, 14, 23)

Plast (db. med 0,07 in 0,40 m) je bila odkrita pod SE 1 in nad SE 4, v sek. 3, kv. R11. V 75 % so jo sestavljali skoraj oglati kamni velikosti do 15 cm, v 25 % pa mehka, svetlo olivno rjava prekoreninjena plast meljaste ilovice. V plasti so bili odkriti 4 odl. novoveške lončenine ter nekaj rimskega in novoveškega gradbenega materiala.

9.3 Strukture

SE 7 – škarpa (sl. 13, 14, 20–23)

Suhozidna škarpa se je nahajala v sek. 3, kv. R11, kjer je segala do samega površja (v. 0,75 m, š. 0,80 m). Škarpa je bila postavljena na kamnito matično osnovo SE 9 (SE 3). Bila je pravokotnega tlorisa in profila ter zgrajena v suhozidni tehniki iz lomljenecv. Na njo so se naslanjale plasti SE 1, SE 5 in SE 4.

10 Katalog arheološkega gradiva

Iva Ciglar

V katalogu predstavljamo izbor najdb iz arheološkega najdišča. Opis najdb sledi po oblikovno-tehnološkem obrazcu, ki ga je predlagala Milena Horvat (1999). Predmeti so prikazani v merilu 1 : 2. Opis predmetov v katalogu vsebuje podatke o številu odlomkov keramike, načinu izdelave, o sestavi lončarske mase, opis okrasa, velikosti odlomka in mesta najdbe (SE, kv.), kakor tudi opis in število steklenih ter kovinskih predmetov. Gradivo hrani Pokrajinski muzej Koper.

Glinena masa (Horvat 1999, 16)

zelo fina zrna velikosti do 0,25 mm v glineni masi,
fina zrna velikosti od 0,26 do 0,50 mm v glineni masi,
drobna zrna velikosti od 0,51 do 2,00 mm v glineni masi,
groba zrna velikosti od 2,01 do 3,00 mm v glineni masi,
zelo groba zrna v glineni masi, večja od 3,01 mm.

Okrajšave

dl.	dolžina
v.	višina
š.	širina
pr.	premer
db.	debelina
u.	ustje
ost.	ostenje
d.	dno
ohr.	ohranjen/-a
SE	stratigrafska enota
kv.	kvadrant
sek.	sektor
PN	posebna najdba
SN	seznam najdb
odl.	odlomek

Vse mere so v centimetrih (cm).

10.1 Rimsko obdobje

1 SE 1, kv. I11, sonda 1, sek. 1

Odlomek ustja z ostenjem pokrova. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: redukcijsko; barva površine: rjava (10YR 4/3); rek. pr. u. 27,7 cm, ohr. v. 3,9 cm, db. ost. 0,6 cm.

2 SE 4, kv. P11, sonda 2, sek. 3

Odlomek dna s prehodom v dno sigilatne posode s slabo ohranjenim rdečkastim premazom. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: zelo finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: svetlo rdeča (2.5YR 6/8) z ostanki rdečkastega premaza (2.5YR 4/8); dl. 2,9 cm, š. 2,6 cm, db. 0,7 cm.

3 SE 12, kv. M16, sonda 6, sek. 2

Odlomek ostenja (verjetno vrča) s prehodom v dno. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: rožnata (7.5YR 7/4); dl. 5,1 cm, š. od 2,1 do 4,9 cm, db. 0,7 cm.

4 SE 12, kv. N17, sek. 2

Odlomek ročaja amfore. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: rdečkasto rumena (5YR 6/6); dl. 14,7 cm, š. ročaja 5 cm.

5 SE 1, deponija

Odlomek dna z ostenjem posode. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: rdečkasto rumena (7.5YR 6/6); dl. 2,3 cm, š. 2,5 cm, db. 0,5 cm.

6 SE 1, sonda 2, sek. 2

Odlomek nastavka za ročaj. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: rdečkasto rumena (5YR 6/6); ohr. dl. 1,9 cm, š. 1,8 do 2 cm, db. ročaja 0,7 cm.

7 SE 1, kv. J8, sek. 1

Odlomek posodice iz modrega stekla. Pr. vratu 4 cm, db. ost. 0,2 do 0,3 cm.

10.2 Zgodnji novi vek

8 SE 2, kv. K/L11, sek. 2, sonda 1

Krožnik. Odlomek prstanastega dna z ostenjem (t. i. sgraffito keramika). Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: rožnata (5YR 7/4); notranja površina engobirana in loščena; vrezan in slikan motiv preleta; barva: površinski premaz in obdelava zelena in rumena; ohr. v. 2,4 cm, pr. roba prstanastega dna 6,8 cm, db. ost. 0,5 do 0,8 cm.

10.3 Novi vek (20. stoletje)

9 SE 12, kv. N16, sek. 2

Odlomek izvihanega ustja z ostenjem lončka. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: svetlo rumenkasto rjava (10YR 6/4), na zunanji in notranji površini glazura zelo temno sivkasto rjave barve (10YR 3/2); rek. pr. u. 8,1 cm, ohr. v. 0,9 cm, db. ost. 0,3 cm.

10 SE 1, kv. X/Y16/17, sek. 3, sonda 8

Odlomek rahlo izvihanega ustja z ostenjem lonca. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: drobnožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: zelo blede rjava (10YR 7/4), na zunanji in notranji površini glazura temno rjave barve (10YR 3/3); rek. pr. u. 11,8 cm, ohr. v. 2,2 cm, db. ost. 0,3 cm.

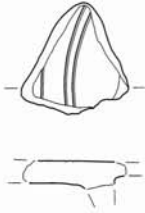

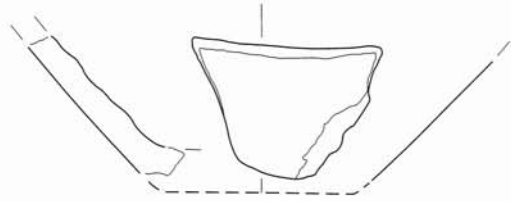
1

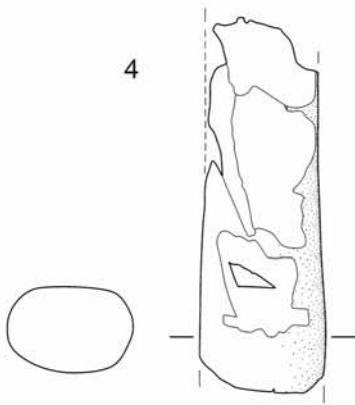
2

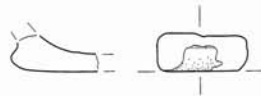
3

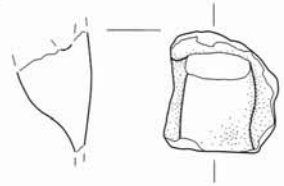
4

5

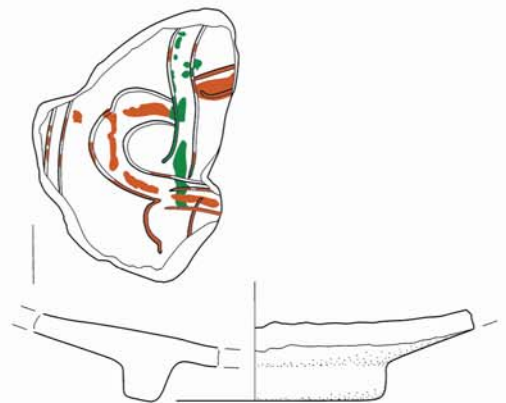
6

7

8

9

10

1, 2, 4-7 SE 4, 3, 8 SE 4, 9 SE 12, 10 SE 1; merilo 1:2, 4 merilo 1:3.

11 SE 2, kv. V12, sek. 3, sonda 7

Odlomek rahlo izvihanega ustja z ostenjem lonca. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: rožnata (7.5YR 7/4), na zunanji in notranji površini glazura rdečkasto rumene barve (7.5YR 7/6); dl. 1,1 cm, š. 1,6 cm, db. ost. 0,3 cm.

12 SE 1, deponija

Odlomek ustja z ostenjem krožnika iz porcelana. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: bela (WP 9/N); rek. pr. u. 8,1 cm, ohr. v. 0,9 cm, db. ost. 0,3 cm.

13 SE 1, deponija

Odlomek ostenja krožnika. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: bela (10YR 9/1), na zunanji in notranji površini bela glazura; dl. 1,7 cm, š. 3,8 cm, db. ost. 0,4 cm.

14 SE 1, kv. S4, sek. 1, sonda 4

Odlomek ostenja posode. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: drobnozrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: rdeča (2.5YR 4/8), na zunanji in notranji površini glazura rjave barve (5YR 4/4); dl. 2,8 cm, š. 2,4 cm, db. ost. 0,3 cm.

15 SE 1, deponija

Odlomek ostenja posode. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: zelo blede rjava (10YR 7/4), na zunanji in notranji površini glazura rumene barve (10YR 7/6) in navpična črta rjave barve (10YR 4/3); dl. 3,3 cm, š. 2,7 cm, db. ost. 0,3 cm.

16 SE 1, deponija

Odlomek prstanastega dna z ostenjem posode. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: drobnozrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: zelo blede rjava (10YR 8/2), na notranji in zunanji površini glazura bele barve (10YR 9/1), z rumeno poslikavo; dl. 1,1 cm, š. 2,8 cm, db. ost. 0,5 cm.

17 SE 13, kv. X/Y16/17, sek. 3, sonda 8

Odlomek dna posode. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: rdečkasto rumena (7.5YR 7/6), na notranji in zunanji površini glazura rdečkasto rumene barve (7.5YR 6/6), z belo poslikavo; dl. 3,6 cm, š. 2 cm, db. ost. 0,5 cm.

18 SE 1, deponija

Odlomek ostenja vrča. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: drobnozrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: rdečkasto rumena (5YR 6/6), glazura na zunanji površini svetlo olivno zelena (5GY 5/4), na notranji površini blede rumena (2.5YR 8/2); dl. 4,3 cm, š. 4,1 cm, db. ost. 0,6 cm.

19 SE 1, kv. X/Y16/17, sek. 3, sonda 8

Odlomek prstanastega dna z ostenjem posode. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: drobnozrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: zelo blede rjava (10YR 8/2), na zunanji in notranji površini glazura zelo blede rjave barve (10YR 8/2) z modro poslikavo; dl. 1,4 cm, š. 3,1 cm, db. ost. 0,5 cm.

20 SE 2, kv. K/L11, sonda 1

Odlomek dna z ostenjem posode. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: drobnozrnata glina; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: zelo blede rjava (10YR 8/3), na notranji površini glazura rjavkasto rumene barve (10YR 6/8), na zunanji površini zelo temno rjave barve (10YR 2/2); dl. 2,7 cm, š. 3,5 cm, db. ost. 0,4 cm.

21 SE 1, deponija

Odlomek ostenja posode. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: finožrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: bela (2.5Y 8/1), na zunanji in notranji površini bela glazura (fajansa) in vegetativna poslikava v temno rdeči barvi (5YR 3/4); dl. 3 cm, š. 3,3 cm, db. ost. 0,5 cm.

22 SE 13, kv. X/Y16/17, sek. 3, sonda 8

Odlomek ročaja. Izdelava: na lončarskem vretenu; lončarska masa: drobnozrnata; površina: gladka; žganje: oksidacijsko; barva površine: rožnata (7.5YR 7/4), na notranji in zunanji površini glazura blede rumene barve (2.5Y 8/2); dl. 2,8 cm, š. 1,6 cm, db. 0,8 cm.

23 SE 12, kv. N16, sek. 2

Odlomek predmeta iz prozornega stekla; dl. 0,6 cm, š. 0,2 cm, db. od 0,2 do 0,3 cm.

10.4 Kovinsko gradivo

24 SE 1, deponija

Železen ključ; dl. 5,8 cm, š. 0,8 do 2,3 cm, db. 0,7 cm.

25 SE 1, kv. I/J 14, sek. 1, sonda 4

Odlomek železnega predmeta; dl. 6,7 cm, š. 0,8 do 1,5 cm, db. 0,4 cm.

26 SE 1, deponija

Kovan železen žebelj; v. 3,5 cm, š. 1,4 cm, db. 0,5 cm.

27 SE 1, deponija

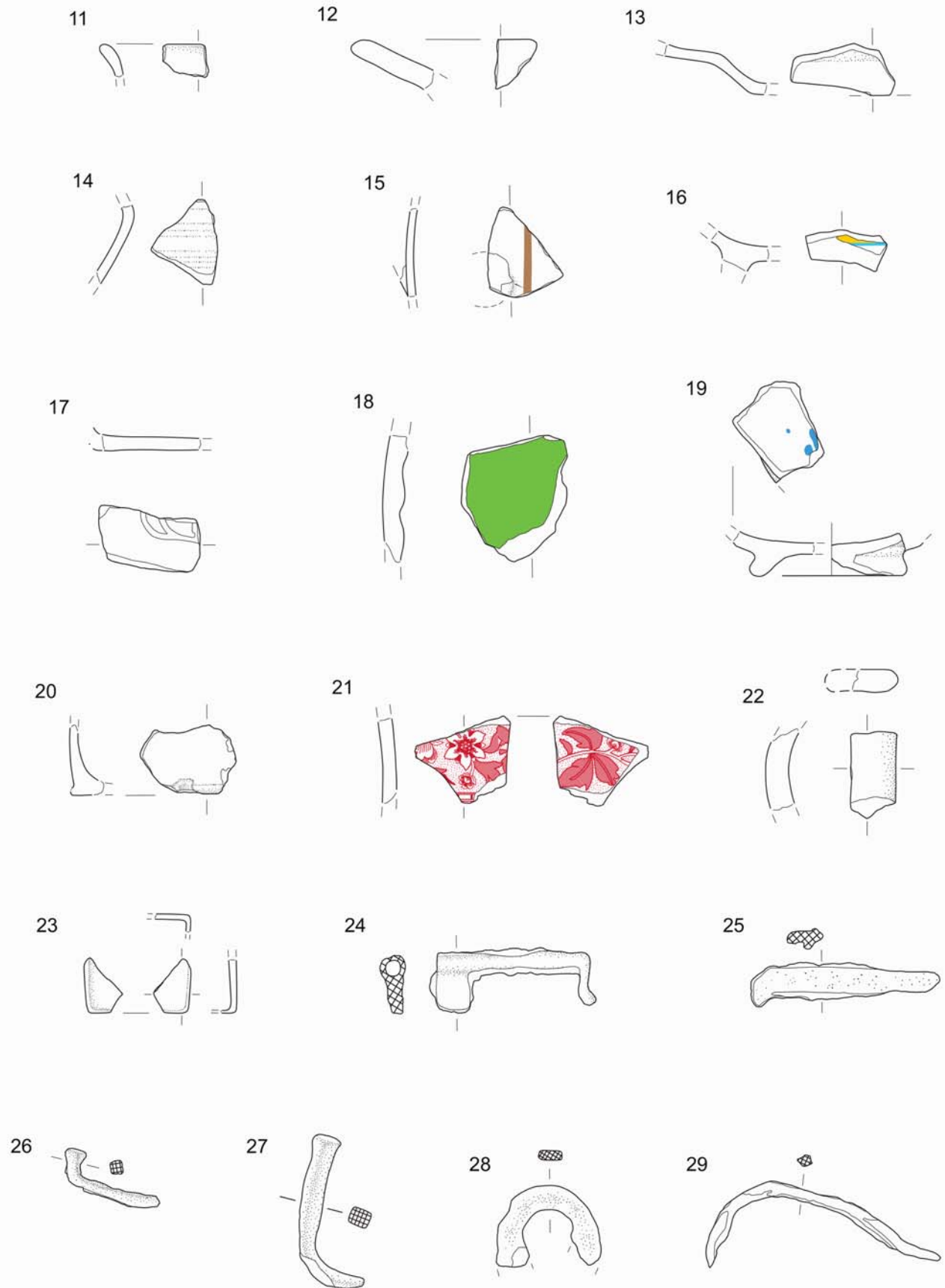
Kovan železen žebelj; dl. 5,4 cm, š. 2,6 cm, db. 0,4 do 0,8 cm.

28 SE 1, deponija

Odlomek polkrožnega železnega predmeta; vel. 3,8 × 2,9 × 0,4 cm.

29 SE 1, deponija

Odlomek železnega predmeta; dl. 8,2 cm, db. 0,4 cm.

11, 20 SE 2, 12, 13-16, 18, 19, 21, 24-29 SE 1, 17, 22 SE 13, 23 SE 12; merilo 1:2.